

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.5.95](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.95)

УДК 338.23

Н. Г. Фатюха,
к. е. н., доцент кафедри «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-1026-6713
В. В. Мануковська,
студентка групи ФЕУ-118, Національний університет «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-7234-2101

ОЦІНКА РІВНЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

N. Fatiukha
PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
National university "Zaporizhzhia polytechnic"
V. Manukovska
Student group FEU-118, National university "Zaporizhzhia polytechnic"

ASSESSMENT OF THE LEVEL OF BUDGET SECURITY OF UKRAINE

У даній статті досліджено та проаналізовано теоретичні основи та практичні методи оцінки бюджетної безпеки. Виявлено, що бюджетна безпека держави є одним з найважливіших елементів фінансової безпеки, яка, в свою чергу, забезпечує функціонування економічної безпеки.

Фінансова безпека країни має внутрішній та зовнішній аспекти. До зовнішніх належать незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансових установ та транснаціонального капіталу, а також фінансовий суверенітет країни. Але абсолютна фінансова незалежність країни в сучасних умовах неможлива, оскільки процеси фінансової глобалізації, які з кожним роком стають все більшими, мають великий вплив на фінансову безпеку України. Саме завдяки цим тенденціям питання фінансової безпеки сьогодні виходить за межі національних кордонів.

Високий рівень бюджетної безпеки може свідчити про те, що держава здатна виконувати всі соціальні, політичні, економічні функції та покладені на неї завдання, і навпаки. Оцінка рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів України проводиться на таких етапах: формування набору показників; визначення порогових значень показників; нормалізація показників.

Доведено, що завдяки стабілізації рівня бюджетної безпеки та його підвищенню уряд може реалізувати стратегічні соціально-економічні пріоритети.

Для більш детального розгляду сутності оцінки рівня бюджетної безпеки країни в даній статті досліджено, проаналізовано та порівняно рівні бюджетної безпеки України у 2014, 2018 та 2019 роках. Використання фактичних даних з достовірних джерел, розрахунки показників та аналіз отриманих результатів виступають в ролі наочних прикладів, які ширше розкривають проблематику цієї теми.

Розрахунки в цій статті проводилися згідно з Методичними рекомендаціями щодо оцінки рівня економічної безпеки України. Було знайдено чотири індикатора - критерії оцінки стану бюджетної безпеки. Ці показники надають можливість проводити дослідження рівня бюджетної безпеки країни з різних точок зору, що дає уряду можливість провести необхідні реформи для стабілізації економіки держави.

Після зіставлення отриманих значень індексів з їх оптимальними значеннями було запропоновано шляхи підвищення бюджетної безпеки України. Зменшення обсягу державного боргу та удосконалене управління ним мають стати основними напрямками регулювання урядом цієї сфери. Досягти цього можна за рахунок оновленої фіскальної політики та вдосконалення сфери бюджетної децентралізації.

This article investigates and analyzes the theoretical foundations and practical methods of assessing budget security. It was found that the budget security of the state is one of the most important elements of financial security that, in turn, provides functioning of economic security.

The financial security of the country has internal and external aspects. External ones include the independence of the national financial system from the influence of international financial institutions and transnational capital, as well as the country's financial sovereignty. But the absolute financial independence of the country in modern conditions is impossible, because the processes of financial globalization, which are becoming larger every year, have a great impact on the financial security of Ukraine. The connection with these trends helps to look at the question of financial security more widely beyond the borders of the country.

The state is able to do all social, political, economic functions, tasks assigned to it, and vice versa, what can mean about availability of a high level of budget security. The assessment of the level of financial security of Ukraine is carried out at the following stages: formation of a set of indicators; determination of threshold values of indicators; normalization of indicators.

It is proved, that due to stabilization of the level of budget security and its increase government could realize strategic social economics priorities.

For the most detailed consideration of the aim of the assessment's level of budget security of the country this article researched, analyzed and compared this levels in 2014, 2018 and 2019 years. More widely reveal the issues of this topic are using of factual data from reliable sources, calculations of indicators and analysis of the obtained results.

The calculations in this article were carried out in accordance with the Guidelines for assessing the level of economic security of Ukraine. There were found four indicators: criteria for assessing the state of budget security. These indicators provide an opportunity to study the level of budget security of the country from different points of view, which gives the government the opportunity to carry out the necessary reforms to stabilize the state's economy.

Ways to increase the budget security of Ukraine were proposed after comparing the obtained values of the indices with their optimal values. Reducing public debt and improving its management should become the main conception of government regulation in this area. This could be achieved through renewed fiscal policy and improved decentralization.

Ключові слова: бюджет; бюджетна безпека; фінансова безпека; економічна безпека; рівень бюджетної безпеки; оцінка стану бюджетної безпеки; індикатори бюджетної безпеки.

Keywords: budget; budget security; financial security; economic security; level of budget security; assessment of the state of budget security; budget security indicators.

Актуальність дослідження. Проблема бюджетної безпеки нашої країни з кожним роком все більше загострюється у зв'язку з дестабілізованою воєнно-політичною ситуацією та економічною кризою. Ігнорування державною владою цих проблем або неправильні шляхи їх вирішення призводять до виникнення загрози бюджетній безпеці. Все більш актуальним становиться розробка та перевірка на практиці методів комплексної оцінки багатьох факторів, які сповільнюють розвиток економіки держави та негативно впливають на всі сектори фінансової сфери.

Аналіз останніх наукових досліджень. Проблематика бюджетної безпеки досліджувалась багатьма видатними українськими та зарубіжними авторами. Питання забезпечення фінансової безпеки країни розглядали такі вітчизняні науковці, як: В. Геєць, В. Бутенко, О. Барановський, М. Денисенко, О. Івашко, Б. Губський, Л. Лисяк, Н. Татаренко, О. Дахнова, В. Мунтян та ін. Серед зарубіжних учених можна виділити таких авторів: Дж. Лучіані, В. Кейбл, С. Роніс, Д. Лосмен. У своїх фундаментальних працях вони підкреслили, що фінансова безпека відіграє важливу роль у сучасних реаліях. О. Івашко [2] досліджувала сутність фінансової безпеки та її основні елементи, а також запропонувала систему заходів щодо зростання рівня фінансової безпеки України. О. Дахнова [5] у своїй праці розглянула та використала на практиці спосіб оцінки рівня бюджетної безпеки України, описаний в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [6]. В. Бутенко [8] та Л. Лисяк [10] розкривали сутність бюджетної політики, а також її роль в забезпеченні фінансової безпеки держави.

Хоча на сьогоднішній день існують наукові праці, основним об'єктом дослідження яких є бюджетна безпека, але проблематика цієї теми ще не повністю досліджена. Більше всього розбіжностей серед науковців виникає, коли даються визначення основних понять бюджетної безпеки або обговорюються методи оцінки рівня бюджетної безпеки.

Метою дослідження є детальне вивчення основних теоретичних засад бюджетної безпеки, її сутності та ролі в фінансовій безпеці країни, а також аналіз та порівняння індикаторів бюджетної безпеки у 2014, 2018 та 2019 роках.

Викладення основного матеріалу дослідження. Основним регулятором економічного, політичного, культурного та соціального розвитку суспільства є держава, яка забезпечує його шляхом створення системи економічної безпеки. На сьогоднішній день цій системі загрожують декілька чинників. В першу чергу, це політична криза, яка дестабілізує соціально - економічну сферу макроекономіки. Військові дії на Сході України політичні конфлікти з іншими країнами мають негативний вплив на економіку держави, знижують рівень національної безпеки та зумовлюють посилення політичних конфліктів з іншими країнами. Механізмом, завдяки якому функціонує економічна безпека, є її фінансова складова [1].

Фінансова безпека — це такий стан сукупності елементів економічної системи держави, якому характерні створення умов для постійного зростання рівня розвитку економіки країни, забезпечення її стійкості до зовнішніх та внутрішніх дестабілізуючих факторів, а також створення умов для підтримування та регуляції всіх елементів фінансової системи.

Фінансова безпека країни має внутрішній і зовнішній аспекти. До зовнішнього відносяться незалежність національної фінансової системи від впливу міжнародних фінансово-кредитних організацій і транснаціонального капіталу, а також фінансовий суверенітет країни. Але абсолютна фінансова незалежність країни в сучасних умовах неможлива, тому що процеси фінансової глобалізації, які з кожним роком стають більш масштабними, мають великий вплив на фінансову безпеку України. Саме через ці тенденції питання фінансової безпеки у наш час виходить за національні межі [2].

Особливу роль у фінансовій безпеці відіграє така її складова, як бюджетна безпека. Поняття бюджетної безпеки є багатограним - воно поєднує в собі політичну та економічну складову. Цей термін в економіці розглядається як система правових і організаційних відносин, так і як показник ефективності бюджетної політики держави. Через двоїстість сутності бюджетної безпеки сьогочасні науковці дають різні визначення цього терміну. Якщо їх узагальнити та об'єднати в одне ціле, то можна виділити економічні аспекти, які характерні для бюджетної безпеки:

- високий рівень бюджетної безпеки забезпечує платоспроможність країни, що, в свою чергу, збалансовує доходи та видатки бюджетів державного та місцевого рівня;
- завдяки врегульованій бюджетній безпеці можливе більш ефективне використання бюджетних коштів у процесі виконання функцій органами влади різних рівнів - як державного, так і місцевого;
- забезпечує фінансову стійкість бюджетної системи до впливу загроз [1].

Можна виділити такі основні критерії, властиві бюджетній безпеці:

- забезпечення стійкості основних параметрів платіжно-розрахункової системи;
- реальність цілей бюджетної політики та її відповідність національним інтересам;
- розширення можливостей держави здійснювати зовнішню і внутрішню політику на основі забезпечення достатніми фінансовими ресурсами;
- найбільш оптимально залучати та використовувати позикові кошти для фінансування бюджетних видатків;
- попереджати порушення бюджетного законодавства з метою сприяння стійкому соціально - економічному розвитку держави [3].

Високий рівень бюджетної безпеки може свідчити про те, що держава здатна виконувати всі ті соціальні, політичні, економічні функції та завдання, які покладені на неї, та навпаки.

Оцінка рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів України проводиться за такими етапами:

1. Формування множини індикаторів. Індикатори стану фінансової безпеки України систематизовано з метою його оцінки за кожною складовою фінансової безпеки сектору державних фінансів.
2. Визначення порогових значень індикаторів. Здійснювалося з урахуванням світового досвіду та напрацювань українських учених. Перегляд порогових значень індикаторів у зв'язку зі змінами в національній і світовій економіці здійснюється в разі потреби, але не рідше, ніж раз на два роки.

3. Нормалізація індикаторів. Завдання нормалізації показників полягає в переході до такого масштабу вимірювань, коли "найкращий" показник має значення 1, або 100 %, а "найгірший" – 0, або 0 % [4].

Багатозначність поняття бюджетної безпеки стає причиною дискусій при обговоренні вченими - економістами методів оцінки рівня економічної безпеки. Вирішити це питання можна, якщо зосередити увагу на більш детальному вивченні та розробці теоретичних засад бюджетної безпеки. Ті методи оцінки рівня бюджетної безпеки, які існують зараз, мають бути доповнені, розширені та об'єднані в єдину систему методів для того, щоб отримані результати були більш об'єктивними. Завдяки цьому ефективність бюджетної політики, яку проводить уряд, значно зростає, що призведе до підвищення соціально - економічного розвитку країни в цілому.

Згідно з Методичними рекомендаціями щодо оцінки рівня економічної безпеки України стан бюджетної безпеки оцінюється за чотирма індикаторами [5]. Значна кількість науковців спирається саме на цей метод у своїх працях.

Індикатори фінансової безпеки відображають специфіку певного рівня управління (громадян, домашніх господарств, підприємств, організацій та установ, галузей господарського комплексу, регіонів, банківської системи, фондового ринку, держави) або таких її складників, як безпека грошового обігу, інфляційна, валютна, бюджетна, боргова й інвестиційна безпека [2].

Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП дозволяє оцінити як бюджетні, так і макроекономічні ризики загалом. Цей показник дає можливість проаналізувати вплив фіскальної політики держави на стан фінансової системи, платіжного балансу та на обсяги внутрішнього попиту. Цей індикатор є показником типу «А», тобто змішаного типу, який до певного значення є стимулятором, а в разі подальшого збільшення перетворюється на дестимулятор. Оптимальним вважається значення цього показника на рівні від – 2% до 3%.

Другий індикатор – частка дефіциту бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління у ВВП – розраховується за методикою МВФ і є загальноприйнятим ключовим індикатором діяльності для країн, що претендують на отримання кредиту від цієї міжнародної фінансової організації. Цей індикатор також є показником змішаного типу. Оптимальне значення цього індикатора дорівнює нулю. Зауважимо, що сектор загального державного управління включає Державний бюджет України, місцеві бюджети та фонди загальнообов'язкового державного соціального та пенсійного страхування; дані наводяться за методологією МВФ (GFSM 1986, окрім доходів від приватизації, що обліковуються як фінансування) та без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Третій індикатор бюджетної безпеки – рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет – відображає обсяг фінансових ресурсів держави, які перерозподіляються через систему державних фінансів, і свідчить про рівень централізації фінансової системи держави. Оптимальним вважається значення на рівні від 25 до 28%. При цьому цей індикатор є показником змішаного типу, тобто у критичний стан оцінюється як надмірне перевищення вказаного порогу (понад 37%), так і недостатнє значення (нижче за 18%).

Четвертий індикатор бюджетної безпеки – відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, що розраховується за методикою МВФ. Цей індикатор є показником - дестимулятором, тобто між показником та інтегральною оцінкою наявний зворотний зв'язок. Оптимальним значенням є рівень 6%, а перевищення 16-відсоткового порогу свідчить про критичний стан державного боргу [5].

Користуючись Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня бюджетної безпеки України [6], проведемо розрахунки індикаторів бюджетної безпеки України за 2014 рік, який у дослідженні виступить у ролі базового, а також за 2018 та 2019 роки. Вихідними даними для розрахунків є інформація, надана Державною службою статистики України [7], Державною казначейською службою України [8] та Міністерством фінансів України [9]. Методологію знаходження індикаторів розпишемо в табл. 1:

Таблиця 1.
Методологія знаходження індикаторів бюджетної безпеки

Індикатор	Формула
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	дефіцит державного бюджету, млн. гривень / ВВП, млн. гривень x 100
Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП	(дефіцит сектору загальнодержавного управління, млн. гривень - дефіцит зведеного бюджету, млн. гривень) / ВВП x 100
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків	доходи зведеного бюджету, млн. гривень / ВВП, млн. гривень x 100
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків	(обслуговування державного боргу, млн. гривень + погашення державного боргу, млн. гривень) / доходи державного бюджету, млн. гривень x 100

Побудовано за даними [6]

У табл. 2 розміщені показники бюджету, які необхідні для підрахунку індикаторів:

Таблиця 2.
Показники бюджету у 2014, 2018 та 2019 роках, млн. грн.

Показник бюджету	Значення показнику, млн. грн.		
	2014 рік	2018 рік	2019 рік
ВВП	1 586 915	3 560 596	3974564
Дефіцит державного бюджету	-78 052,8	-59 247,9	- 78049,5
Дефіцитсектору загальнодержавного управління	-75 602,8	-75 118,8	- 84515,9
Дефіцит зведеного бюджету	-72 030,5	-67 788,5	- 84316,4
Доходи зведеного бюджету	456 067,3	1 184 278,1	1289779,8
Обслуговування державного боргу	48 000	115 400	119200
Погашення державного боргу	121 000	234 500	345200
Доходи державного бюджету	357 084,2	928 108,3	998278,9

Побудовано за даними [7], [8], [9]

Результати розрахунків узагальнено у табл. 3:

Таблиця 3.
Індикатори бюджетної безпеки у 2019 році

Індикатор бюджетної безпеки	Значення показнику, %		
	2014 р.	2018 р.	2019 р.
Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	-4,92	-1,66	-1,96
Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП	-0,23	-0,21	- 0,005
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків	28,74	33,26	32,45
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків	47,33	37,70	46,52

[Авторська розробка]

Після проведення розрахунків можна проаналізувати отримані результати та простежити тенденції розвитку бюджетної безпеки у 2014 та 2018 - 2019 роках.

Побудуємо графіки, які будуть відображати динаміку зміни значень індикаторів за даний період:

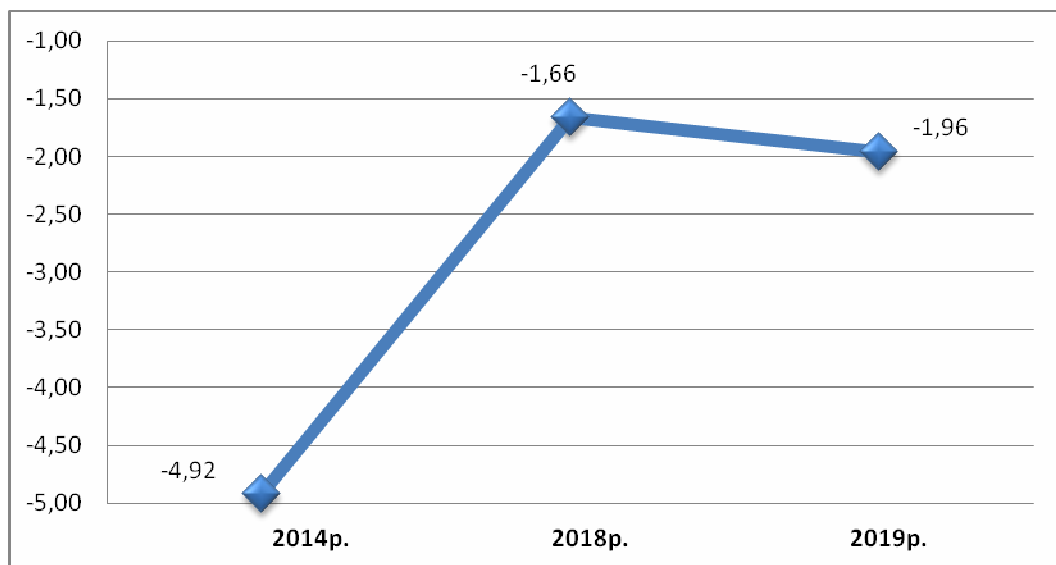

Рис. 1. Порівняння значень першого індикатора у 2014, 2018 та 2019 роках

[Авторська розробка]

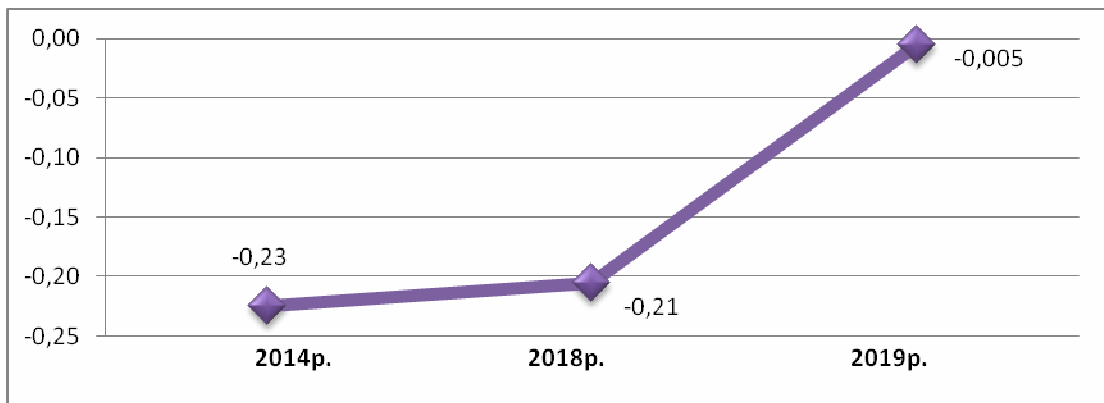

Рис. 2. Порівняння значень другого індикатора у 2014, 2018 та 2019 роках
[Авторська розробка]

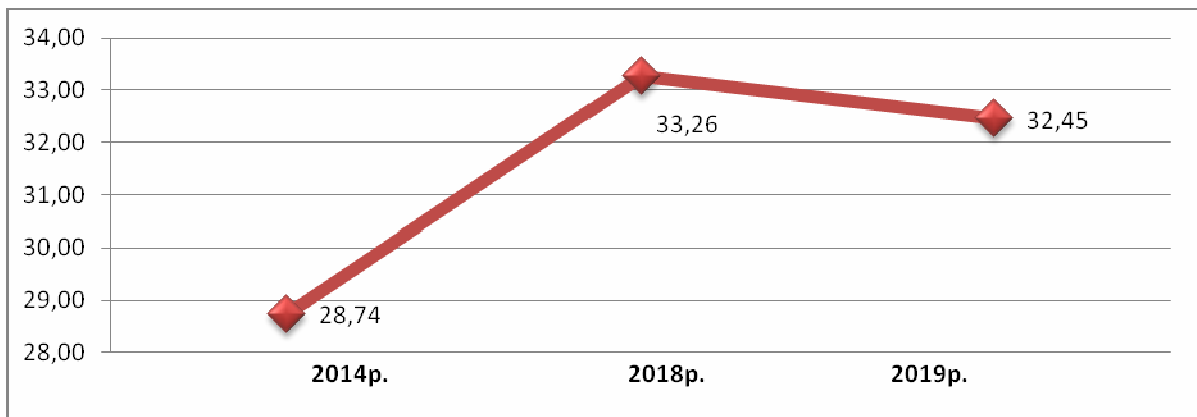

Рис. 3. Порівняння значень третього індикатора у 2014, 2018 та 2019 роках
[Авторська розробка]

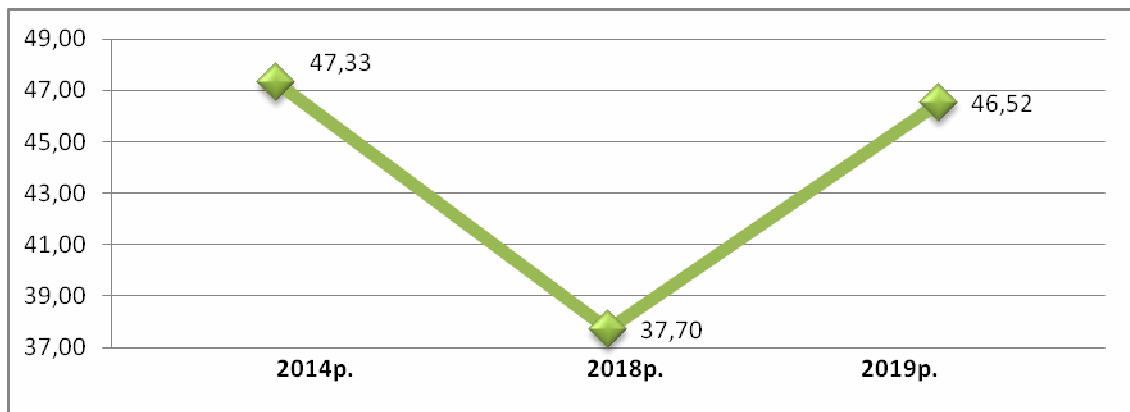

Рис. 4. Порівняння значень четвертого індикатора у 2014, 2018 та 2019 роках
[Авторська розробка]

Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП у 2014 році перевищувало оптимальне значення майже на 3%, тоді як у 2018 та 2019 роках цей показник стабілізувався. Це свідчить про те, що за останні роки значно зріс обсяг ВВП при майже незмінному рівні бюджетного дефіциту.

Такий індикатор, як дефіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, у 2014, 2018 та 2019 роках мав значення, наближені до оптимального, причому помітна тенденція до зниження цього показника.

Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет за останні роки зазнав змін. Якщо у 2014 році він становив 28,74%, тобто був наближений до оптимального значення, то у 2018 та 2019 роках цей індикатор перевищував свою граничну величину на 4-5%. Хоча його значення не є критичним, але уряд має стабілізувати цей показник шляхом проведення відповідних реформ.

Головні загрози для бюджетної безпеки України можна з'ясувати, проаналізувавши відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету. Як в 2014, так і в останні роки цей індикатор мав критичні значення - 47,33%, 37,7% та 46,52% відповідно при

оптимальному рівні 6%. Це свідчить про те, що держава витрачає непомірну кількість фінансових ресурсів на обслуговування та погашення державного боргу при недостатніх доходах бюджету.

Аналіз всіх індикаторів бюджетної безпеки, отриманих у результаті розрахунків, дає змогу більш детально охарактеризувати сучасний стан бюджетної безпеки, а також розробити шляхи підвищення її рівня. За цими методами можна не тільки підвищити рівень бюджетної безпеки України, але і стабілізувати економіку країни взагалі.

Так як найбільш критичним є четвертий індикатор, то в першу чергу треба вживати заходів стосовно скорочення державного боргу та підвищення доходів державного бюджету. У формуванні державного боргу ключову роль відіграють видатки бюджету.

Проблема державних видатків в українській економіці існує достатньо давно та досі не вирішена. Неefективний розподіл та витрачання бюджетними видатками обумовлене насамперед дією наступних чинників:

- неякісною системою прогнозування показників дохідної частини бюджету. Хоча система прогнозування в Міністерстві економічного розвитку і торгівлі створена, результати підготовлених прогнозів постійно піддавались «політичному» коригуванню як з боку Уряду і Міністерства фінансів з метою збільшення доходів для розподілу, так і з боку МВФ з метою узгодження з його власними прогнозами, що закладаються в програми співробітництва з Україною. Наслідком цього виявлялося хронічне недовиконання планових показників державного бюджету як за доходами, так і за видатками;

- «політичними» чинниками, пов'язаними із прийняттям популістських рішень щодо підвищення соціальних стандартів у цілому та видатків для окремих галузей у період перед парламентськими та президентськими виборами. Короткі політичні цикли, що спонукають до намагань отримати швидкі результати для наступних виборів, а не закласти підвалини системних змін у державі;

- вадами казначейської системи виконання бюджету. Слабкий розвиток фінансового ринку України не дозволяє гнучко управляти ліквідністю казначейського рахунку: на ньому або накопичується надлишок, або утворюється дефіцит коштів. Оскільки державний бюджет є найбільшим учасником фінансового ринку країни, такі коливання негативно впливають як на макроекономічну стабільність (особливо наприкінці бюджетного року, коли йде масована оплата рахунків, що не були оплачені своєчасно), так і на довіру до держави, яка невчасно виконує свої зобов'язання, або не виконує їх зовсім [10].

Збалансувати видатки державного бюджету та знизити рівень дефіциту бюджету взагалі можна, якщо на законодавчому рівні встановити нову модель фіскальних правил, яка відповідала би сучасним вимогам щодо її сутності та реалізації. Вона має бути чітко визначеною, гнучкою, відкритою та прозорою, простою в підтримці з боку напрямків макроекономічної політики.

Щоб стабілізувати третій індикатор бюджетної безпеки, треба продовжувати та вдосконалювати реформи у сфері бюджетної децентралізації для того, що передати частину владних повноважень та обсягів їхнього фінансування на місцевий рівень [11]. Глобальні зміни в цьому напрямку не мають сенсу з тієї причини, що в сучасній економіці України вже існують тенденції до децентралізації, на повну реалізацію яких потрібен час. На меті уряду має бути підтримування цих змін в економіці та поступова реалізація заходів, які їм сприяють.

Значення індикаторів бюджетної безпеки демонструють недостатній рівень стійкості державних фінансів України, який сприяє підвищенню загроз та ризиків у фінансовій сфері. Не менш важливими проблемами є низький рівень захисту від зовнішніх загроз: низька купівельна спроможність більшості населення, зниження експорту та одночасно зростання імпорту, збільшення зовнішніх зобов'язань перед світовими фондами, несприятливий рівень інвестиційної привабливості [12].

Завдяки індикаторам, які запропоновані Методичними рекомендаціями щодо розрахунку рівня бюджетної безпеки України [6], можна побачити загрози для бюджетної безпеки України взагалі, але ці показники спотворюють її реальне становище. Це видно навіть з розрахунків у даній статті. Починаючи з 2014 року, рівень економіки України значно знизився через нестабільне політичне становище у державі, а в останні 2-3 роки, навпаки, почалося стабільне економічне зростання. Очевидно, що для бюджетної безпеки України у 2014 році існувало більше ризиків та загроз, ніж у 2018 та 2019 роках. Але за результатами розрахунків деякі отримані показники за 2014 та 2018 - 2019 роках або приблизно рівні, або значення індикаторів за 2014 рік більш наближені до оптимального значення, ніж дані за 2018 та 2019 роки. Це свідчить про те, що існуюча методологія оцінки рівня бюджетної безпеки недосконала, тому її слід модернізувати.

Для того, щоб удосконалити вже існуючу методологію розрахунку індикаторів бюджетної безпеки, треба виділити основні її недоліки:

- використання індикаторів ВВП на одну особу не є коректним, тому що не враховує обсяг та коефіцієнт авантаження капіталу, завдяки якому отримано ВВП;

- для знаходження значень індикаторів має використовуватись мультиплікативна (нелінійна) форма розрахунку, яка більш адекватно відображає нелінійні процеси в економіці;

- не повною мірою враховується тіньова складова економіки [13].

Корегування вище перерахованих недосконалостей не тільки підвищить адекватність оцінки рівня бюджетної безпеки, але і забезпечить більш ефективну бюджетну політику уряду.

Висновки. Отже, проведене дослідження дає підстави зробити висновки.

Значення фінансової безпеки важко переоцінити - саме завдяки її впливу забезпечується постійне зростання економіки та виконання державою її основних функцій. Вирішення проблемних питань фінансової безпеки та її складових є надзвичайно важливим в економіці через те, що це поняття на даний момент вже вийшло за національні межі однієї країни, воно стало більш глобальним та всеохоплюючим.

Бюджетна безпека як важливий елемент фінансової системи відіграє особливу роль. Сутність бюджетної безпеки є багатогранною і полягає у тому, що вона поєднує в собі політичну та економічну складову. У цього терміну немає чіткої трактовки: у кожного науковця, який працював над цим питанням, вона своя. Цей факт ставить перешкоди для виділення єдиного методу для розрахунку рівня бюджетної безпеки, що, в свою чергу, стає темою дискусій серед видатних економістів.

Методом оцінки рівня бюджетної безпеки, з яким погодиться більшість науковців, є використання чотирьох індикаторів бюджетної безпеки, зазначених у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня бюджетної безпеки України.

Результати розрахунку цих показників демонструють те, що як у 2014, так і у 2018 - 2019 роках існували внутрішні та зовнішні загрози у фінансовій сфері, тобто рівень бюджетної безпеки був недостатнім.

Основні відмінності між показниками 2014, 2018 та 2019 років помітні при аналізі першого та третього індикаторів. Значення показника відношення дефіциту державного бюджету до ВВП у 2014 році відхилялося від граничного значення приблизно на 3%, тоді як показники 2018 та 2019 років відповідали оптимальним значенням. Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет у 2014 році був наближений до оптимального, а величина цього індикатора у 2018 та 2019 роках перевищувала свою граничну величину на 4-5%.

Дефіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління у 2014, 2018 та 2019 роках мав значення, майже рівні граничному, причому помітна тенденція до зниження цього показника.

Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету у 2014, 2018 та 2019 роках мало критичні значення - 47,33%, 37,7% та 46,52% відповідно при оптимальному рівні 6%, що свідчить про надмірну величину державного боргу при недостатніх доходах бюджету.

Найголовнішими завданнями для уряду мають стати врегулювання обсягів державних витрат, встановлення на законодавчому рівні нових фіскальних правил, які мають бути більш чіткими, гнучкими та прозорими, а також модернізація існуючої методології оцінки рівня бюджетної безпеки держави. Наслідком цих заходів стане скорочення державного боргу та підвищення ефективності бюджетної політики, що буде мати позитивний вплив як на рівень бюджетної безпеки, так і на економіку України цілому.

Список використаних джерел.

1. Фролов С. М., Козьменко О. В., Бойко А. О. Управління фінансовою безпекою економічних суб'єктів / С. М. Фролов, О. В. Козьменко, А. О. Бойко – Суми: Українська академія банківської справи НБУ, 2015. – 332 с.
2. Івашко О. Фінансова безпека України в умовах кризових явищ в економіці / О. Івашко // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. – 2015. – № 2. – С. 61-65.
3. Зверук Л.А., Білик О.Г. Бюджетна безпека як важливий пріоритет розвитку бюджетної системи України / Л.А. Зверук, О.Г. Білик // Інтернаука. Серія: Економічні науки. - 2017. - № 2. - С. 35–39.
4. Шемаєва Л.Г. Оцінка рівня фінансової безпеки сектору державних фінансів України / Л.Г. Шемаєва // Фінанси України. - 2012. - №1. - С. 116-122.
5. Дахнова О.Є., Гнідь М.В. Прогнозування рівня бюджетної безпеки України / О.Є. Дахнова., М.В. Гнідь // Інфраструктура ринку. - 2019. - № 31. - С. 620-624.
6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.treasury.gov.ua>
9. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mof.gov.ua>
10. Бутенко В.В. Роль бюджетної політики в системі забезпечення фінансової безпеки України / В.В. Бутенко // Вісник соціально-економічних досліджень. - 2017. - № 1 (62). - С. 170-179.
11. Коляда Т.А., Гуз М. В. Оцінка впливу дефіциту бюджету на фінансову безпеку держави / Т.А. Коляда., М.В. Гуз // Бізнес Інформ. - 2019. - №7. - С. 266–272.
12. Лисяк Л.В., Журавель М.О. Бюджетна політика як інструмент забезпечення фінансової безпеки України / Л.В. Лисяк, М.О. Журавель // Modern Economics. - 2018. - №9. - С. 53-59.
13. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://niss.gov.ua>

References.

1. Frolov, S. M. Koz'menko, O. V. and Bojko, A. O. (2015), *Upravlinnia finansovoiu bezpekoiu ekonomichnykh sub'ektiv* [Management of financial security of economic entities], Ukrainian Academy of Banking of the NBU, Sumy, Ukraine.
2. Ivashko, O. (2015), "Financial security of Ukraine in the conditions of crisis phenomena in economy", *Ekonomichnyj chasopys Skhidnoievropejs'koho natsional'noho universytetu imeni Lesi Ukrainky*, vol. 2, pp. 61-65.
3. Zveruk, L.A. and Bilyk, O.H. (2017), "Budget security as an important priority for the development of the budget system of Ukraine", *Internauka. Series: Economic sciences*, vol. 2, pp.35-39.
4. Shemaieva, L.H. (2012), "Assessment of the level of financial security of the public finance sector of Ukraine", *Finansy Ukrainy*, vol. 1, pp. 116-122.
5. Dakhnova, O.Ye. and Hnid', M.V. (2019), "Forecasting the level of budget security of Ukraine", *Market infrastructure*, vol. 31, pp. 620-624.
6. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), Order "On approval of Methodical recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (Accessed 11 May 2021).
7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine (2021), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 11 May 2021).
8. Official site of the State Treasury Service of Ukraine (2021), available at: <https://www.treasury.gov.ua> (Accessed 11 May 2021).
9. Official site of the Ministry of Finance of Ukraine (2021), available at: <https://mof.gov.ua> (Accessed 11 May 2021).
10. Butenko, V.V. (2017), "The role of budget policy in the system of ensuring financial security of Ukraine", *Socio-Economic Research Bulletin*, vol. 1, no. 62, pp. 170-179.
11. Koliada, T.A. and Huz, M.V. (2019), "Assessment of the impact of the budget deficit on the financial security of the state", *Business Inform*, vol. 7, pp. 266-272.
12. Lysiak, L.V. and Zhuravel', M.O. (2018), "Budget policy as a tool to ensure financial security of Ukraine", *Modern Economics*, vol. 9, pp. 53-59.
13. Official site of the National Institute for Strategic Studies (2013), "Regarding the improvement of the methodology of integrated assessment of the level of economic security of Ukraine", available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/schodo-vdoskonalennya-metodologii-integralnogo-ocinyuvannya-rivnya> (Accessed 11 May 2021).

Стаття надійшла до редакції 19.05.2021 р.